

مقایسه حبسیه خاقانی با قصیده ای مدحی از ملاطغرای مشهدی

حسین حسین آبادی^۱، علی کاملی^۲

^۱ دانشجوی دوره کارشناسی ناپیوسته زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید مدرس سنندج، کردستان، ایران

^۲ دانشجوی دوره کارشناسی ناپیوسته زبان و ادبیات فارسی دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید مدرس سنندج، کردستان، ایران

چکیده

اقتباس از اشعار دیگر شاعران که در اصطلاح ادبی «اقتفا» گفته می‌شود، در ادب فارسی و عربی سابقه ای طولانی داشته است. در میان شاعرانی که مورد استقبال قرار گرفته‌اند، خاقانی شروانی تأثیر بسزایی بر شاعران پس از خود داشته است. حبسیه مشهور او به مطلع «صبحدم چون کله بندد آه دودآسای من»، مورد استقبال بسیاری از شاعران پس از او قرار گرفته و تاکنون برخی از این استقبال‌ها با اصل قصیده مقایسه شده است. در این پژوهش، به بررسی سروده خاقانی با قصیده‌ای مدحی از ملاطغرای مشهدی (د. ۷۸۰، ق) شاعر معروف سبک هندی پرداخته‌ایم.

کلید واژه ها: خاقانی، طغرای مشهدی، مقایسه، حبسیه، قصیده.

مقدمه

نظیره‌گویی و اقتباس از سروده‌های دیگر شاعران همواره در ادب فارسی و عربی سابقه‌ای طولانی داشته و دارد. به این موضوع در اصطلاح ادبیات «اقتفا» گفته می‌شود. در میان شاعران فارسی‌سرا، برخی از بزرگان ادب بر بسیاری از شاعران پیش از خود تأثیر گذاشته‌اند؛ بطوری که اشعار زیادی در اقتفای سروده‌های ایشان سروده شده است. از این میان، خاقانی شروانی، شاعر نامدار پارسی سرا که در قرن ششم هجری می‌زیست، بر شاعران پس از خود اثر فراوانی گذاشت و قصاید او مورد استقبال بسیاری از شاعران پس از وی قرار گرفت.

اقتباس‌ها از اشعار خاقانی شروانی

خاقانی شروانی (۵۲۰-۵۹۵ق) شاعری استاد در عرصه شعر پارسی است که بر بسیاری از شاعران هم‌دوره و پس از خود اثر گذاشته است. برای نشان دادن این اثر دو نمونه می‌آوریم:

خاقانی

مرد که با عشق دست در کمر آید / گر همه رستم بود ز پای در آید

حافظ

بر سر آنم که گر ز دست بر آید / دست به کاری ز نم که غصه سر آید

(دشتی، ۱۳۹۲: ۱۲۲)

خاقانی

اهل بر روی زمین جستیم نیست / عشق را یک نازنین جستیم نیست

مولوی

غیر عشقت راه بین جستیم نیست / جز نشانت همنشین جستیم نیست

(همان: ۹۷)

از دیگر شاعرانی که تحت تأثیر سروده‌های خاقانی، اعم از قصیده و غزل قرار گرفته‌اند، می‌توان جمال عبدالرزاق اصفهانی (د. ۵۸۸ق)، (سعدی ۶، ۶-۹۰ق)، (حسن کاشی قرن هفتم و هشتم)، (امیر خسرو دهلوی ۶۵۱-۷۲۵ق) و جامی (۷۹۳-۸۷۱ق) را نام برد. با آنکه قصاید خاقانی بر خلاف غزلیات وی آکنده از مغلغوبی و پیچیدگی است، با این حال بسیاری از شاعران قصاید او را استقبال کرده‌اند. برای مثال «سید رضا باقریان موحد» در کتاب «بازتاب مرآت‌الصفای خاقانی در ادب فارسی»، ۱۱۰ قصیده را که به اقتفای قصیده:

مرا دل پیر تعلیم است و من طفل زبان دانش / دم تسلیم سر عشر و سر زانو دبستانش

(خاقانی، ۱۳۹۳: ۲۰۹)

سروده شده‌اند، جمع‌آوری کرده است. این کتاب به سال ۱۳۹۲ توسط نشر سخنوران به چاپ رسیده است. از میان قصاید استقبالی مرآت‌الصفاء به نقل بی‌تی از قصیده جامی بسنده میکنیم:

سخن آن بود کز اول نهاد استاد خاقانی/به مهمان خانه گیتی پی دانشوران خوانش

(حکمت، ۱۳۶۳: ۱۱۹)

همچنین باید گفت مهارت خاقانی در سرودن به حدی بوده است که شاعران بسیاری خود را به او تشبیه کرده‌اند و برای نشان دادن توانایی یا تعریف، خود یا دیگر شاعران را همتای او می‌دانستند، مثلاً مؤلف احسن التواریخ، در معرفی خواجه حسین ثنایی (د. ۹۹۵ق) آورده است:

«...خاقانی عصر خود است و کسی را با او سنجیدن و کفو او دانستن بی‌انصافی است»

(فخرالزمانی قزوینی، ۱۳۶۲: ۲۰۰)

برای دیدن موارد بیشتر رجوع کنید به:

سلطان اقلیم سخن، ص ۱۰۹ و ۱۱۰ حبسیه خاقانی

در میان قصاید خاقانی، قصیده‌ای به مطلع:

صبحدم چون کله بندد آه دودآسای من/چون شفق در خون نشیند چشم شب‌پیمای من

(خاقانی، ۱۳۹۳: ۳۲۰)

وجود دارد. این قصیده که در واقع زندان سروده شاعر است و در زمره حبسیات شعر فارسی قرار می‌گیرد، مورد استقبال تنی چند از شاعران کهن پس از خاقانی تا شاعران معاصر قرار گرفته است. تاکنون در رابطه با افتخارهای این حبسیه، مقالاتی نوشته شده و قصاید برخی شاعران با این حبسیه مقایسه شده است.

پیشینه پژوهش

تاکنون چندین قصیده که در افتخای حبسیه خاقانی سروده شده‌اند شناسایی و با آن مقایسه شده است که در ادامه به معرفی آنها می‌پردازیم:

۱. قصیده فصیحی هروی به مطلع:

صبحدم چون در خروش آمد دل شیدای من/چرخ را بنشانند در خون چشم شب‌پیمای من

(به نقل از قیصری، ۱۳۷۲: ۱۰۷)

این قصیده را پیش از این ابراهیم قیصری با حبسیه خاقانی شروانی مقایسه کرده است.

(ر.ک: کتاب پاژ، ش اول، تابستان ۱۳۷۲)

۲. قصیده کمالی خراسانی به مطلع:

از درون سینه می‌ناید برون آوای من/شد گره فریاد من از خشم من در نای من

(همان: ۱۰۷)

از این قصیده، شوربختانه تنها بیت مطلع آن موجود است و صورت کامل آن برای مقایسه با حبسیه خاقانی به دست نیامده است.

۳. قصیده ملاً محمود بیخود:

بس که شد دنبال محمل این دل شیدای من / گرد دامان جنون شد تربت صحرای من

(به نقل از پارسا، ۱۳۹۵: ۱۱۱)

این قصیده را پیش از این احمد پارسا با قصیده خاقانی مقایسه کرده و در کتاب سلطان اقلیم سخن به چاپ رسیده است.

(ر.ک: سلطان اقلیم سخن، مقایسه دوچامه خاقانی و ملامحمود بیخود، ۱۳۹۵)

۴. قصیده حسن کاشی به مطلع:

هر سحر کز موج این دریای گوهر زایمن / گوهر معنا دهد فکر فلک پیمای من

(کاشی، ۱۳۸۸: ۱۴۱)

این قصیده را راقم این سطور همراه با قصیده ابن حسام خوسفی در اقتفای حبسیه خاقانی، در مقاله‌ای بررسی و مقایسه کرده است.

(ر.ک: فصلنامه قلم، ش ۱۶، ۱۴۰، ۱۴۰)

۵. قصیده ابن حسام خوسفی به مطلع:

دوش در بستان سرای طبع نظم آرای من / خضر معنی آب خورد از چشمه خضرای من

(خوسفی، ۱۳۶۶: ۱، ۳)

همانطور که پیش تر اشاره کردیم این قصیده نیز همراه قصیده حسن کاشی با سرمشق خود یعنی حبسیه خاقانی در مقاله‌ای بررسی شده است.

(ر.ک: همان)

۶. قصیده سلیم تهرانی به مطلع:

عاقبت گردید از طبع غرور افزای من / نقطه قاف قناعت، دانه عنقای من

(سلیم تهرانی، ۱۳۸۹: ۳۴۳)

این قصیده نیز در مقاله‌ای توسط نویسنده این مقاله به همراه سهیل قره جهرمی بررسی و با قصیده خاقانی شروانی مقایسه شده است.

(ر.ک: مطالعات تاریخ و تمدن اسلام، دوره ۷، ش ۱، ۱۴۰۱، ۳)

ضرورت پژوهش

هدف از نگاشتن مقاله پیش رو، بررسی و مقایسه یک قصیده دیگر از ملاطغرای مشهدی (د. ۱۰۷۸ ق) شاعر برجسته سبک هندی با قصیده سرمشق از خاقانی است. که در اقتفای حبسیه خاقانی شروانی سروده شده است. بررسی این قصاید و وجود اینگونه پژوهش‌ها، به شناخت بیشتر از پیش خاقانی می‌انجامد و شاخه خاقانی‌پژوهی را پربارتر می‌کند.

متن پژوهش

زندگی طغرای مشهدی

از زندگانی و حال و احوال طغرای مشهدی اطلاعات زیادی در دست نیست. او در مشهد متولد شد. تخلص اصلی او «طغرا» بود، اما در چند غزل، به دلیل رعایت وزن شعر، «شیفته» تخلص کرده است. در اواخر دوران جهانگیر گورکانی (حک: ۱۰۱۴-۱۰۳۷ ق) به هند رفت. پس از مدتی، به عنوان منشی شاهزاده مرادبخش بن شاه جهان (متوفی ۱۰۷۰ ق) برگزیده شد و در کنار او به سیاحت در دکن و بخش‌های جنوبی هند پرداخت. مراد بخش در سال ۱۰۵۵ قمری به بلخ لشکر کشید و در سنه ۱۰۵۷ قمری آن شهر را گشود. طغرا در این جنگ مراد بخش را همراهی می‌کرد و رساله مرآت الفتوح را درباره این واقعه نوشت. طغرا بیشتر وقت خود را صرف نویسندگی می‌کرد و شرکت در جنگ او را از نویسندگی بازمی‌داشت. طغرا مدتی از عمر خود را در پنجاب هند گذارند و رساله الهامیه را در آن شهر نوشت. احتمال می‌رود در آگره و گجرات نیز بوده است. برای مدتی هم به ایران آمد و ازدواج کرد، اما پس از فوت همسرش، دوباره به هند بازگشت. در سال‌های پایانی عمر به تشویق میرزا ابوالقاسم قاضی زاده، حاکم کشمیر، به کشمیر رفت و در آنجا عزلت اختیار کرد. طغرا در همان شهر درگذشت و در کنار قبر کلیم کاشانی به خاک سپرده شد. وفات وی را پیش از سال ۱۰۷۸ قمری دانسته‌اند، اما آقا بزرگ تهرانی سال ۱۱۰۰ قمری را به عنوان تاریخ وفات وی ثبت کرده است.

(نواب حسن خان، ۱۳۸۶: ۴۳۳؛ گوپاموی، ۱۳۳۶: ۴۴۱ ق)

آثار طغرا و دیوان او

دیوان اشعار طغرای مشهدی به کوشش علی اصغر فیروز نیا تصحیح شده و به چاپ رسیده است که در اصل پایان نامه دکترای مصحح به سال ۱۳۹۱ بوده است. (۱۳۹۹، ۴) آثار مآطغرا شامل کلیات اشعار و رسالات است. در فهرست نسخه‌های خطی، ۱۴۶ اثر از آثار طغرای مشهدی، شامل دیوان و رسائل و اشعار ذکر شده است.

(درایتی، ۱۳۹۴: ۹۱)

مجموعه رسائل این شاعر نیز، پیش از این به تصحیح سید محمد صاحبی به چاپ و انتشار رسیده است.

(کتابخانه موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۷)

از کلیات دیوان او با اندکی تفحص نشانی این نسخه‌ها به دست می‌آید:

۱. نسخه کتابخانه ملک، شماره ۳۶۷۹

۲. نسخه مجلس شورای ملی، شماره ۵/۳۲۹۶

۳. نسخه مجلس شورای ملی شماره ۱۲۷۲

۴. نسخه دانشگاه تهران، شماره ۳۷۷۱

۵. نسخه دانشگاه تهران، شماره ۱۱۰

۶. نسخه مجلس شورای ملی، شماره ۳۲۱۵

۷. نسخه دانشگاه، میکروفیلم شماره ۵۸۵۷

۸. نسخه دانشگاه، میکروفیلم شماره ۵۷۴۲

۹. نسخه مجلس شورای ملی، شماره ۴/۱۰۱۷

(درایتی، ۱۳۹۲: ج ۲۶، ۶۷۷-۶۸۸)

از اشعار طغرا، در کتاب صیادان معنی «گزیده اشعار شاعران سبک هندی مقداری آمده است.

(قهرمان، ۱۳۷۸: ۴۱۷ به بعد)

گزیده اشعار و نیز در کتاب «ارغوان زار شفق» به همت استاد محمد قهرمان منتشر شده است.

(امیرکبیر، ۱۳۸۴)

از آنجا که به دیوان طغرا، دسترسی میسر نبود، این قصیده او از کتاب دو آفتاب و دوماه که مجموعه اشعار شاعر اندرمناقب امامین عسکریین (ع) است، برداشته شده است.

استقبال طغرای مشهدی از حبسیه خاقانی

در میان قصاید طغرای مشهدی، قصیده‌ای در نعت و منقبت امام حسن عسکری علیه السلام وجود دارد به مطلع:

نیست از دست تکاپو، چاک‌ها در پای من / خنده دارد پای من، بر هرزه‌گردی‌های من

(به نقل از هاشمی، ۱۳۸۸: ۴۲۱)

که استقبال است از حبسیه معروف خاقانی.

در این مقاله برآنیم که دو قصیده را در دو حوزه فرم و محتوا بررسی و مقایسه کنیم:

۱. فرم

الف) قالب، وزن، بحر و تعداد ابیات:

هر دو سروده در قالب قصیده سروده شده‌اند، وزن هر دو قصیده نیز «فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلتن، فاعلتن» است در بحر «رمل مثنی محذوف» قصیده خاقانی ۶۵ بیت دارد و قصیده طغرای مشهدی، دارای ۷۲ بیت است.

ب) قافیه، ردیف و حرف روی

هر دو شعر دارای ردیف اسمی هستند و ردیف هر دو، کلمه «من» است. حرف روی در دو قصیده نیز «الف» و حرف وصل «ی» است. دو سروده از لحاظ قافیه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی دارند. برخی قوافی در دو قصیده مشترکند، برخی مختصّ تنها یکی از قصاید و بعضی دیگر، مرکّب‌اند و تنها در یک جزء مشترک هستند. در ادامه به بررسی تطبیقی قوافی دو سروده خواهیم پرداخت:

۱. قوافی مشترک:

این قوافی در دو سروده مشترک هستند:

پا، جا، بالا، اعدا، بینا، دانا، فردا، استغنا، آبا، اجزا، والا، سودا، مولا، دود آسا، خارا، دریا، ترسا، یلدا، همتا، اعضا، دیبا، غوغا، صحرا، صهبا، صفرا، پروا، یکتا و شب‌ها.

البته برخی از قوافی بالا در سروده طغرا دو یا چند بار تکرار شده‌اند که ویژگی سبکی او به حساب می‌آید.

قوافی زیر از این گونه‌اند:

(پا، ۴بار) - (جا، ۲بار) - (بینا، ۲بار) - (استغنا، ۲بار) - (سودا، ۲بار) - (خارا، ۲بار) - (صهبا، ۲بار) و (غوغا، ۲بار)

برخی قوافی نیز در دو سروده، تنها در یک جزء مشترک هستند:

قوافی زیر در این دسته جای می‌گیرند:

(طغرا، بی جا / خاقانی، محنت جا) - (طغرا، سیما / خاقانی، زحل سیما) - (طغرا، چمن پیرا / خاقانی، سخن پیرا) - (طغرا، حبّة الخضر / خاقانی، خضرا) - (طغرا، آوا / خاقانی، صور آوا) - (طغرا، دود آسا / خاقانی، دود آسا و گیا آسا) - (طغرا، پروا و بی پروا / خاقانی، پروا) - (طغرا، عیسی / خاقانی، عیسی‌زا)

در این بین نیز برخی قوافی در سروده طغرا باز هم تکرار شده‌اند:

(سیما، ۲بار) و (چمن پیرا، ۲بار)

۲. قوافی غیر مشترک:

تعدادی قافیه نیز مختصّ تنها یک قصیده هستند و در دیگری نیامده‌اند. در زیر این قوافی را آورده‌ایم:

خاقانی:

شب پیما، می‌پالا، دروا، زمین‌اندا، اژدرها، زمین‌پیما، دندان‌خا، مأوا، نکبا، دهان‌آلا، پهلوسا، بیضا، گرما، اجزا، جان افزا، رعنا، بویا، پیدا، برنا، عمل‌فرما، استقصا، منشا، ماما، حمرا، غرا، جوزا، عذرا، اقصا و ملجا.

طغرای مشهدی:

هرزه‌گردی‌ها، اعضا، کالا، لیلا، حربا، ایما، جویا، شیدا، مشکل‌ها، حلوا، نخل‌آرا، جهان‌آرا، رگ‌ها، سارا، تنها، موسا، بیضا، مینا، عنقا، واویلا و طغرا.

در میان این قوافی، در سروده خاقانی برخی قوافی در یک جزء مشترکند:

شب‌پیما و زمین‌پیما.

همین‌گونه در سروده طغرا نیز برخی:

نخل آرا، جهان آرا، هرزه‌گردی‌ها، مشکل‌ها و رگ‌ها.

دو قافیه (وای) طغرا و (نای) خاقانی در دو سروده از مقوله دیگر قوافی جدا هستند، چرا که «ی» در این دو کلمه حرف وصل محسوب نمی‌شود و جزو واژه است. از این لحاظ نیز دو سروده همانند هم دارای یک قافیه به این شکل هستند. همان‌گونه که پیش‌تر گفتیم، از بررسی قوافی دو سروده، ویژگی‌های سبکی دو شاعر کاملاً مشخص است. در سبک عراقی که مختص شعر خاقانی است، تکرار قافیه عیب محسوب می‌شود و مشهود است که خاقانی از یک قافیه دو بار استفاده نکرده؛ یا اگر هم قصد داشته استفاده کند آن را با کلمه دیگری ترکیب نموده و آورده است. اما در سبک هندی که سبک شعری طغرای مشهدی است، به دلیل آنکه بنای اشعار بر بیت استوار است، تکرار قافیه امری نکوهیده نیست. به این خاطر می‌بینیم که قوافی دو یا بیش از دو بار تکرار شده‌اند. اصولاً در سبک هندی، مضمون‌سازی با یک قافیه در ابیات متعدد، هنر شاعر محسوب می‌شده و قدرت شاعر را می‌رسانده است.

۲. محتوی

انطباق دو قصیده از لحاظ فرم و تفاوت اندکشان در آن زمین، در حوزه محتوا کاملاً وارونه است. به این معنا که موضوع قصیده خاقانی حبسیه و شکایت از رنج‌های محبس و گرفتاری، ایضاً گله از بخت و اقبال برگشته اوست؛ اگرچه در انتهای قصیده به مفاخره و سپس نعت رسول اکرم (ص) پرداخته است. اما از دیگر سو، قصیده ملّا طغرای مشهدی مدحت و ستایش امام یازدهم حضرت حسن بن علی العسکری (ع) است، گرچه شکایت از بخت و دشواری‌های دنیا نیز در آن به چشم می‌خورد. بنای قصیده خاقانی، ذکر مصیبت‌ها و رنج‌های شاعر است؛ اما قصیده طغرا، در ستایش یکی از ائمه شیعه سروده شده است. به نظر می‌رسد تنها نقطه مشترک دو قصیده، قسمت شکایت از بخت و شکوه‌های دو شاعر باشد. البته در زمینه نعت نیز دو قصیده مشترک هستند، با این تفاوت که مبنای قصیده طغرا، نعت و ستایش است و این جنبه پررنگ‌ترین بخش قصیده اوست؛ اما نعت و ستایش در قصیده خاقانی که مبنای شکوه و گلایه است، جنبه فرعی دارد. از لحاظ مضمون‌پردازی، حبسیه خاقانی بر ساحت پیچیدگی لفظی که مختص سخن اوست، استوار است. نمونه‌هایی از قصیده را به عنوان شاهد این مدعا آورده ایم:

مجلس غم ساخته‌ست و من چو بید سوخته/تا به من راقق کند مژگان می پالای من

(خاقانی، ۱۳۹۳: ۳۲۰)

یا ای عفی‌الله خواجگانی کز سر صفرای جاه/خوانده‌اند امروز انار الله بر خضرای من

(همان: ۳۲۲)

در مقابل، سخن ملّا طغرا هم‌چون سخن دیگر نازک‌خیالان سبک هندی، آکنده از مضمون‌های پیچیده و تازه است که برای نمونه چند مورد را در ادامه ذکر می‌کنیم:

شکست رنگ:

رنگم از بی‌مایگی ننموده، در چشم شکست/از ضعیفی مانده در دام جبین، سیمای من

(به نقل هاشمی، ۱۳۸۸: ۴۲۱)

پای کشیدن تصویر:

بس که ناچسبان بود با اهل صورت، صحبت می‌کشد تصویر، پای از جامه دیبای من

(همان)

بر سر ایما آمدن ابروی تیغ:

چشم پیکانش نزد هرگز به سویم چشمکی/ ابروی تیغش نیامد بر سر ایمای من

(همان: ۴۲۲)

صفا شکستن با ترنج غیب:

گو مکش بر چشم من نارنج خود را آفتاب/ نشکند جز با ترنج غیبت، صفرای من

(همان)

باید گفت قصیده طغرا با وجود شکوه از بخت و مدح امام معصوم، از تفاخر خالی نیست. آنجا که خود را بالاتر از خاقانی - که سروده خود را از سرمشق او دارد - می‌داند:

گر درآید کارفرمایی، به بازار سخن/ کار صد خاقانی آید از تن تنهای من

(همان: ۴۲۳)

البته تفاخر طغرا به سبب مدحت ائمه شیعه علیهم السلام است و با تکبر خاقانی که به نوعی خودبزرگ‌پنداری دچار بود و این مسئله از مفاخره‌هایش در اشعار پیداست، تفاوت دارد.

نتیجه‌گیری

اقتباس شاعران از اشعار یکدیگر در اصطلاح ادبی «اقتفا» یا «استقبال» نام دارد و در ادب فارسی و ادب سایر ملل رواج داشته و دارد. در این میان خاقانی شروانی شاعر نامدار قرن ششم از سرایندگانی است که اشعارش همواره مورد توجه معاصرین و شاعران قرون بعد بوده است. در دیوان خاقانی قصیده‌ای دیده می‌شود به مطلع:

صبحدم چون کله بندد آه دودآسای من/ چون شفق در خون نشیند چشم شب‌پیمای من

این قصیده مورد استقبال چندین شاعر پس از خاقانی قرار گرفته است. تاکنون قصاید فصیحی هروی، ملاً محمود بیخود، حسن کاشی، ابن حسام خوسفی و سلیم تهرانی که در اقتفای حبسیه خاقانی سروده شده، در مقالاتی بررسی و مقایسه شده‌اند. در این مقاله کوشیده‌ایم یکی دیگر از استقبال‌های قصیده خاقانی، که قصیده‌ای است از ملاً طغرای مشهدی، شاعر قرن یازدهم، در منقبت امام حسن عسکری علیه السلام را با سرمشق خود مقایسه کنیم. نتایج حاکی از آن است که دو سروده در حوزه فرم کاملاً منطبق هستند، اما در حوزه درونمایه و محتوا اختلاف‌ها و شباهت‌هایی دارند. بررسی این اقتفائات و نگاشتن چنین مقالاتی به شناخت هرچه بیشتر خاقانی و شعر او می‌انجامد.

فهرست منابع

۱. پارسا، سیداحمد (۱۳۹۵). سلطان اقلیم سخن (ده مقاله درباره خاقانی). چاپ اول. تهران: تیرگان.
۲. حکمت، علی اصغر (۱۳۶۳). جامی. چاپ اول. تهران: توس.
۳. خاقانی، بدیل بن علی (۱۳۹۳). دیوان اشعار. تصحیح ضیاء الدین سجّادی. چاپ یازدهم. تهران: زوار.
۴. خوسفی، محمد بن حسام (۱۳۶۶). دیوان اشعار. تصحیح احمد احمدی بیرجندی و محمدتقی سالک. چاپ اول. مشهد: اداره کل حج و اوقاف و امور خیریه استان خراسان.
۵. درایتی، مصطفی (۱۳۹۲). فهرست نسخ خطی ایران (فنخا). ج ۲۶. چاپ اول. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
۶. دشتی، علی (۱۳۹۲). خاقانی شاعری دیر آشنا. چاپ ششم (اول ناشر). تهران: زوار.
۷. سلیم تهرانی، محمدقلی (۱۳۸۹). دیوان اشعار. تصحیح محمد قهرمان. چاپ اول. تهران: نگاه.
۸. صدیق حسن خان، محمد (۱۳۸۶). تذکره شمع انجمن. تصحیح محمد کاظم کهدویی. چاپ اول. یزد: دانشگاه یزد.
۹. فخرالزمانی قزوینی، عبدالنبی (۱۳۶۲). تذکره میخانه. تصحیح احمد گلچین معانی. چاپ سوم. تهران: اقبال.
۱۰. قهرمان، محمد (۱۳۷۸). صیّادان معنی. چاپ اول. تهران: امیرکبیر.
۱۱. قیصری، ابراهیم (۱۳۷۲). «بث الشکوی دو شاعر». کتاب پاژ. شماره اول. تابستان.
۱۲. کاشی، کمال الدین حسن بن محمود (۱۳۸۸). دیوان اشعار. تصحیح سید عباس رستخیز. چاپ دوم. تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.
۱۳. کاملی، علی (۱۴۰۰). «مقایسه حبسیه خاقانی با دو سروده از حسن کاشی و ابن حسام خوسفی». فصلنامه قلم. شماره ۱۶. بهار.
۱۴. کاملی، علی و سهیل قره جهرمی (۱۴۰۱). «مقایسه حبسیه خاقانی شروانی با قصیده ای از سلیم تهرانی». مطالعات تاریخ و تمدن ایران و اسلام. دوره هفتم. شماره سوم. پاییز.
۱۵. گوپاموی، محمد قدرت الله (۱۳۳۶ه). تذکره نتایج الافکار. ناشر: اردشیر خاضع، چاپخانه سلطنتی بمبئی، هند.
۱۶. هاشمی، سیدجواد {به کوشش} (۱۳۸۸). دو آفتاب و دو ماه (مدایح امامین عسکریین). چاپ دوم. تهران: شرکت تعاونی کارآفرینان فرهنگ و هنر.

Comparison of Khaqani's imprisonment with an ode of praise from Mulataghara of Mashhad

Hossein Hosseinabadi¹, Ali Kamli²

¹ Part-time undergraduate student of Persian Language and Literature, Farhangian University, Shahid Madras Campus, Sanandaj, Kurdistan, Iran

² Part-time undergraduate students of Persian Language and Literature, Farhangian University, Shahid Madras Campus, Sanandaj, Kurdistan, Iran

Abstract

The adaptation of other poets' poems, which is called "aqtfā" in the literary term, has a long history in Persian and Arabic literature. To inform you, "Sobhdm Chon Kalle Bandad Ah Dod Asai Man" has been welcomed by many poets after him and so far some of these receptions have been compared with the original poem. (D. 1.78 AH) We have paid a famous poet of Indian style.

Keywords: Khaqani, Taghrai Mashhad, comparison, exile, poem.
